
THE STUDY OF MUSICAL TERMS IN UZBEK LINGUISTICS

Amirjonova Charos Qobiljon qizi
Uzbek State University of World Languages
Teacher, Department of Chinese Philology
+998917870111
charosamirjanova@mail.com

Abstract

This article examines the level of study of musical terminology in Uzbek linguistics and provides a comprehensive analysis of its linguistic features. The research explores the sources of formation, historical development, semantic and structural characteristics of musical terms. In addition, the paper discusses national and international aspects of musical terminology, translation issues, and standardization challenges. The findings of the study contribute to the development of integration between Uzbek linguistics and musicology, as well as to the systematization of musical terminology.

Keywords. Musical terminology, Uzbek linguistics, term, semantics, linguistics, musicology, terminology system, translation, standardization.

MUSIQIY TERMINLARNING O‘ZBEK TILSHUNOSLIGIDA O‘RGANILGANLIGI

Amirjonova Charos Qobiljon qizi
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Xitoy filologiyasi kafedrasida o‘qituvchisi
+998917870111
charosamirjanova@mail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada o‘zbek tilshunosligida musiqiy terminlarning o‘rganilish darajasi, ilmiy tadqiqotlarda yoritilishi hamda ularning lingvistik xususiyatlari

keng tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida musiqiy terminologiyaning shakllanish manbalari, tarixiy rivojlanish bosqichlari, semantik va struktur xususiyatlari o'rganiladi. Shuningdek, musiqiy terminlarning milliy va xalqaro xususiyatlari, tarjima muammolari hamda standartlashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqola natijalari o'zbek tilshunosligi va musiqashunoslik sohalari integratsiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar. Musiqiy terminologiya, o'zbek tilshunosligi, termin, semantika, lingvistika, musiqashunoslik, termin tizimi, tarjima, standartlashtirish

Аннотация

В данной статье рассматривается уровень изученности музыкальной терминологии в узбекском языкознании и проводится всесторонний анализ её лингвистических особенностей. В исследовании изучаются источники формирования, историческое развитие, семантические и структурные характеристики музыкальных терминов. Также освещаются национальные и международные аспекты музыкальной терминологии, проблемы перевода и стандартизации. Результаты исследования способствуют развитию интеграции узбекского языкознания и музыковедения, а также систематизации музыкальной терминологии.

Ключевые слова: Музыкальная терминология, узбекское языкознание, термин, семантика, лингвистика, музыковедение, терминологическая система, перевод, стандартизация

Til insoniyat tafakkurining muhim ifodasi bo'lib, unda jamiyatning tarixiy, madaniy va ilmiy taraqqiyoti o'z aksini topadi. Har bir ilmiy yoki amaliy soha o'zining maxsus terminologik tizimiga ega. Musiqa san'ati ham bundan mustasno emas. Musiqiy terminlar musiqiy tafakkur, ijrochilik, nazariya va amaliyot bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular orqali musiqa madaniyati ifodalanadi.

O'zbek tilshunosligida terminologiya masalalari keng o'rganilgan bo'lsa-da, musiqiy terminologiya alohida yo'nalish sifatida tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, globallashuv jarayonida turli tillardan kirib kelayotgan

terminlarning o'zlashtirilishi, ularning milliy muqobillarini yaratish masalasi muhim ilmiy muammo hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — o'zbek tilshunosligida musiqiy terminlarning o'rganilganlik darajasini tahlil qilish, ularning lingvistik xususiyatlarini aniqlash va mavjud muammolarni yoritishdan iborat.

Musiqiy terminologiyaning nazariy asoslari

Termin — bu muayyan fan, texnika yoki san'at sohasiga oid aniq tushunchani ifodalovchi maxsus so'z yoki birikmadir. Musiqiy terminologiya esa musiqa nazariyasi, tarixi va amaliyotiga oid tushunchalarni ifodalovchi terminlar majmuasidir.

Musiqiy terminlar quyidagi xususiyatlarga ega:

- aniqlik va bir ma'nolilikka intilish;
- tizimlilik;
- xalqaro xarakter;
- qisqalik va qulaylik.

Biroq amaliyotda ko'plab musiqiy terminlar ko'p ma'nolilik yoki sinonimiyaga ega bo'lishi ham mumkin, bu esa ularni tadqiq qilishni yanada murakkablashtiradi.

O'zbek musiqiy terminologiyasining shakllanish manbalari

O'zbek musiqiy terminologiyasi tarixiy jihatdan murakkab shakllanish jarayonini boshdan kechirgan. U quyidagi asosiy manbalar asosida rivojlangan:

1. Milliy manba. O'zbek xalq musiqasi va og'zaki ijodi asosida shakllangan terminlar: maqom, baxshi, doston, kuy, ohang, usul va boshqalar.
2. Sharq tillari ta'siri. Arab va fors tillari orqali kirib kelgan terminlar: maqom, navo, soz, nag'ma, usul.
3. Yevropa tillari ta'siri. XIX–XX asrlarda Yevropa musiqa madaniyatining kirib kelishi bilan quyidagi terminlar o'zlashgan: opera, balet, simfoniya, orkestr, dirijyor, nota.

Bu jarayon musiqiy terminologiyaning boyishiga xizmat qilgan bo'lsa-da, ayrim hollarda terminlar orasida chalkashliklarni ham yuzaga keltirgan.

O‘zbek tilshunosligida musiqiy terminlarning o‘rganilishi

O‘zbek tilshunosligida terminologiya masalalari ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. Musiqiy terminlar esa asosan quyidagi yo‘nalishlarda tadqiq etilgan:

- terminlarning etimologiyasi;
- semantik tahlil;
- qiyosiy tahlil;
- tarjima muammolari;
- terminlarning standartlashuvi.

Musiqiy terminologiya bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda milliy musiqa an‘analari va Yevropa musiqa tizimining o‘zaro ta‘siri alohida e‘tiborga olingan.

Musiqiy terminlarning lingvistik xususiyatlari

Semantik xususiyatlar. Musiqiy terminlar ko‘pincha ko‘p qatlamli ma‘noga ega bo‘ladi. Masalan:

- “ohang” — kuy, intonatsiya, umumiy musiqiy ifoda;
- “ritm” — vaqt bo‘yicha tartiblangan tovushlar tizimi.

Struktur xususiyatlar. Musiqiy terminlar quyidagi shakllarda uchraydi:

- sodda terminlar (nota, kuy);
- qo‘shma terminlar (musiqa nazariyasi);
- termin birikmalari (xalq musiqasi asboblari).

Fonetik va morfologik moslashuv. Xorijiy terminlar o‘zbek tiliga moslashish jarayonida fonetik o‘zgarishlarga uchraydi:

“director” → dirijyor, “opera” → opera (moslashgan holda).

Tarjima va standartlashtirish muammolari

Musiqiy terminologiyada eng dolzarb muammolardan biri — tarjima masalasidir. Ba‘zi terminlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinmaydi va o‘zlashgan shaklda qo‘llanadi.

Muammolar:

- bir termin uchun bir nechta variant mavjudligi;
- noto‘g‘ri tarjimalar;
- xalqaro terminlarning ortiqcha qo‘llanilishi.

Shu sababli terminlarni standartlashtirish zarur. Bu jarayonda ilmiy lug‘atlar va me‘yoriy hujjatlar muhim rol o‘ynaydi.

Zamonaviy tadqiqotlar va istiqbollar. Bugungi kunda musiqiy terminologiyani o'rganishda quyidagi yo'nalishlar dolzarb hisoblanadi:

- korpus lingvistikasi asosida tahlil;
- qiyosiy-lingvistik tadqiqotlar;
- lingvokulturologik yondashuv;
- raqamli lug'atlar yaratish.

Kelajakda o'zbek musiqiy terminologiyasini yanada rivojlantirish uchun ilmiy asoslangan termin siyosatini ishlab chiqish zarur.

Xulosa

O'zbek tilshunosligida musiqiy terminlar muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ularning o'rganilishi til va musiqa o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ochib beradi. Musiqiy terminologiyani tizimlashtirish, standartlashtirish va ilmiy asosda rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Tarjima va standartlashtirish muammolari. Musiqiy terminologiyada eng dolzarb muammolardan biri — tarjima masalasidir. Ba'zi terminlar to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinmaydi va o'zlashgan shaklda qo'llanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov G'. O'zbek tilshunosligi asoslari. – Toshkent: Fan, 2010.
2. Hojiyev A. O'zbek tili terminologiyasi masalalari. – Toshkent: O'qituvchi, 2002.
3. Nurmonov A. Lingvistika nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2012.
4. Rajabov I. Musiqi nazariyasi asoslari. – Toshkent: Musiqi, 2005.
5. Axmedov B. O'zbek xalq musiqasi tarixi. – Toshkent: Fan, 2008.
6. Karimov S. Terminologiya va terminshunoslik asoslari. – Toshkent: Universitet, 2015.
7. Reformatskiy A. A. Введение в языковедение. – Москва: Аспект Пресс, 2000.
8. Superanskaya A. V. Общая терминология: вопросы теории. – Москва: Наука, 1989.